

**RELEVANTNOSŤ VÝSKUMU V ZÁVEREČNÝCH PRÁČACH
VYSOKOŠKOLÁKOV
RELEVANCE OF RESEARCH IN THESES OF UNIVERSITY
STUDENTS**

HERMÍNA MAREKOVÁ

ABSTRAKT

Sociálne vedy sú pre človeka najdôležitejšou oblasťou skúmania. Výskum v tejto oblasti nám slúži na spoznávanie. V ostatných rokoch sa veľa diskutuje o relevantnosti výskumu v záverečných prácach vysokoškolákov. Problematika „prieskumu“ a „výskumu“ v záverečných prácach je na vysokých školách chápaná veľmi nejednoznačne aj pre rôzne interpretácie pojmov. Veľa študentov, ale často i učiteľov si zamieňa pojem výskum a prieskum. Kým v oficiálnej sociálnej vede sa diskutuje o kríze sociálnych vied, v rámci vysokých škôl naďalej požadujeme od študentov niečo, čo oficiálna veda sama nie je schopná riešiť. V tejto oblasti prevláda nejednoznačnosť a hlavne sociálna práca si ešte stále nevydobyła svoje miesto v systéme vied, a tak relevantné výskumy v tejto oblasti sa objavujú len sporadicky. V záverečných prácach sa ale množia o to viac; pritom relevantnosť týchto výskumov je minimálne diskutabilný.

Kľúčové slová: veda, sociálne vedy, relevantnosť.

ABSTRACT

Social sciences are the most important field of research for man. Research in this field serves for gaining knowledge. In recent years, there have been a lot of discussions about the relevance of research in the theses of university students. At universities, the issue of “survey” and “research” in theses is understood very ambiguously even for the various interpretations of these terms. A lot of students and, often, even instructors, confuse the terms of research and survey. While a lot of discussions are going on in official social science about the crisis of social sciences, universities still demand something from students which even the official science is unable to solve. Ambiguity prevails in this field and, mainly, social work has still not

carved out a place for itself within the system of sciences. Consequently, relevant pieces of research in this field appear only sporadically. Nevertheless, they are used in theses all the more; however, the relevance of such pieces of research is disputable, to say the least.

Key words: science, social sciences, relevance.

Úvod

Sociálne vedy sú pre človeka najdôležitejšou oblasťou skúmania. Výskum v tejto oblasti nám slúži na spoznávanie. Najprv by sme si mohli zdefinovať, čo je to veda, čo vlastne pokladáme za vedu. Vedu chápeme ako organizovaný systém vedomostí v určitej oblasti a jej postupy slúžia pre ich získavanie. Podľa autorov Petrusek a kol. (1996) vedu charakterizuje prepojenie troch systémov: vedenie, činnosti a inštitúcie. Veda je však súčasne aj sociálnym javom, vedci súčasne stanovujú hypotézy ako odôvodnené predpoklady, z ktorých potom musí ich poznanie vychádzať. Neexistuje univerzálna definícia vedy, sú len rôzne definície, ktoré sa prijímajú v rámci príslušného vedného odboru. Definícia vedy teda má sociálny charakter: veda je to, čo za vedu považujú vedci v danom odbore. Dve široké kategórie vedy sú vedy prírodné a vedy sociálne. Vedecké bádanie na jednej strane je čiastkový proces, na druhej strane je potrebné novo získané fakty začleniť do väčšieho celku. Teda sa vytvorí paradigma a rôzne paradigmy môžu mať úplne iný pohľad na tie isté veci píše Ondrejko (2017). V posledných rokoch sa veľa diskutuje o relevantnosti výskumu v záverečných prácach vysokoškolákov. Problematika „prieskumu“ a „výskumu“ v záverečných prácach je na vysokých školách chápaná veľmi nejednoznačne aj pre rôzne interpretácie pojmov. Veľa študentov, ale často i učiteľov si zamieňa pojem výskum a prieskum. Výskum je súhrnný názov na vedeckú činnosť, kým prieskum je nižšia forma empirického skúmania než výskum. Kým v oficiálnej sociálnej vede sa diskutuje o kríze sociálnych vied, v rámci vysokých škôl naďalej požadujeme od študentov niečo, čo oficiálna veda sama nie je schopná riešiť. V tejto oblasti prevláda nejednoznačnosť a hlavne si sociálna práca ešte stále nevydobyла svoje miesto v systéme vied a tak relevantné výskumy v tejto oblasti sa objavujú len sporadicky. V záverečných prácach sa však množia o to viac; pritom relevantnosť týchto výskumov je minimálne diskutabilná. Oficiálna veda nemá jasno v tom, koho a ako bude skúmať a my by sme od študentov očakávali, aby nám v pomerne krátkej dobe položili na štátnicový stôl „dokonalú vedu“ vo forme farebných koláčikov a vôbec im/nám nevádi, že kým pred 200 rokmi si študenti v školách osvojovali vedomosti, ktoré potrebovali do života, dnes sa má študent pripravovať aj v sociálnej oblasti, bez ohľadu na

kategóriu vzdelávania (t. j. neštuduje na vedeckej univerzite), prácu, ktorej výsledky v bežnom živote nikdy nevyužije.

Výskum a prieskum

Problematika „prieskumu“ a „výskumu“ v záverečných prácach je na vysokých školách chápaná veľmi nejednoznačne. Veľa študentov, ale aj učiteľov si zamieňa pojem výskum a prieskum. Dokonca časť akademickej obce to pokladá za synonymá.

Výskum je systematická tvorivá činnosť uskutočňovaná v oblasti vedy a techniky pre potreby spoločnosti a v záujme rozvoja poznania. Výskum je súhrnný názov pre vedeckú činnosť. Je to aktivita špecializovaných odborníkov s príslušným vzdelaním a kvalifikáciou s cieľom budovať vedecké teórie. Pri výskume sa používajú metódy na registráciu, spracovanie a vyhodnotenie skúmaných javov. Výsledkom vedeckého poznania je systém poznatkov klasifikovaný, organizovaný a zdôvodnený na základe explanačných princípov, fixovaný v striktnom jazyku, overený prísnyimi postupmi, obohacovaný a rozvíjaný pomocou stále účinnejších metód poznania. V závislosti od účelu výskumu, sa výskumy delia do troch hlavných kategórii; podľa Bhattacharjee (2012) sú to exploračné, popisné a explanačné výskumy. Exploračný výskum sa robí v novej oblasti výskumu, kde sa snažíme generovať určité predbežné tvrdenia. Navrhujeme hypotézy o tom, aké dôsledky môže mať. Popisný výskum sa zameriava na podrobné popisovanie a dokumentáciu určeného javu. Explanačný výskum hľadá vysvetlenie určitého javu.

Výskum môže byť základný a aplikovaný. Základný výskum je systematická tvorivá činnosť, ktorej hlavným cieľom je získavanie nových poznatkov bez ohľadu na možnosti ich priameho praktického využitia. Aplikovaný výskum je systematická tvorivá činnosť zameraná na získavanie nových poznatkov s cieľom priameho využitia získaných výsledkov v spoločenskej praxi.

Vývoj je systematická tvorivá činnosť v oblasti vedy a techniky využívajúca zákonitosti a poznatky získané prostredníctvom výskumu alebo vychádzajúce z praktických skúseností pri tvorbe nových materiálov, výrobkov, zariadení, systémov, metód a procesov alebo ich zlepšení (§ 2 zákona č. 172/2005 Z. z. o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja). Veda a výskum sú dva neoddeliteľné pojmy. Vysokoškolskí študenti sa môžu zapájať do vedecko-výskumných projektov prostredníctvom vysokoškolských vedeckých parkov resp. výskumných centier, avšak iba pod vedením skúsených odborníkov. Z týchto dôvodov nie je možné, aby študent predkladal diplomovú prácu, v ktorej empirickú časť nazve výskumnou, pokiaľ sa reálne nezúčastnil na výskumnej úlohe (Šebestová, Daniš 2015).

Prieskum je nižšia (jednoduchšia) forma empirického skúmania než je výskum. Jej cieľom je síce získať terénne dáta, ale bez budovania vedeckej teórie, napr. prieskum volebných preferencií voličov alebo prieskum trhu, a pod.

Bakalárska práca nemusí obsahovať prieskum. Diplomová práca má byť pôvodná, to znamená, že študent sa má dopracovať alebo sa pozrieť na vec novým pohľadom. Najčastejšie sa stretávame s kompiláciou, kde sa opakujú informácie a až pri sumarizácii sa vytvára nová hodnota.

Diplomová a bakalárska práca nie sú vedecké práce a nepatria medzi dokumenty, ktoré spadajú do kategorizácie dokumentov podľa Smernice č. 13/2005-R z 31. augusta 2005 o bibliografickej registrácii a kategorizácii publikačnej činnosti a ohlasov. V citovanej smernici sú explicitne vymenované dokumenty, ktoré sú považované za publikačnú činnosť s klasifikačnou hodnotou od A - I, ktorá určuje vedeckú hodnotu vydaného dokumentu. Napr. ani citácie autorít uvedených v diplomových a bakalárskych prácach sa nepovažujú za citácie v zmysle čl. 13 ods. 2 uvedenej Smernice (Šebestová, Daniš 2015).

Formát IMRAD

Formát IMRAD bol všeobecne prijatý v prvej polovici 20. storočia. Je to štruktúrovaný (kompozičný) systém, ktorý sa najčastejšie používa pri písaní vedeckých článkov a taktiež pri písaní rôznych publikácií vedeckého charakteru. Štruktúra práce podľa systému (TA) IMRAD je nasledovná:

- (T) Title (názov)
- (A) Abstract (abstrakt)
- I Introduction (úvod)
- M Methods and Materials (metódy a dokumenty)
- R Results (výsledky)
- A And – (a)
- D Discussion (diskusia)

Odporúča sa, aby systém IMRAD bol aplikovaný pri písaní práce až v treťom stupni vysokoškolského vzdelávania (PhD.), kde má doktorand možnosť minimálne tri a viac rokov systematicky pracovať na výskume tak, aby jeho výsledok práce bol relevantný a mal určitú výpovednú hodnotu podloženú validitou.

Kvalitatívny výskum – prípadová štúdia – kazuistika (case study a casehistory):

- Kvalitatívne bádanie vyvoláva odjakživa vo vedeckých kruhoch rôzne dilemy, či je to plnohodnotný výskum alebo je len doplnok ku kvantitatívnemu výskumu. Až v poslednom období získal kvalitatívny výskum v sociálnych vedách rovnocenné

postavenie s ostatnými formami výskumu. Neexistuje jediný uznávaný spôsob ako robiť kvalitatívny výskum. Podľa Glasera a Corbinovej (1989), ktorí napísali negatívnu definíciu, akýkoľvek výskum, kde výsledok sa nedosahuje pomocou štatistických metód, alebo iný spôsob kvantifikácie, je kvalitatívny výskum. Prípadová štúdia (case study) je metódou kvalitatívneho výskumu. Je to detailné štúdium jedného alebo malého počtu prípadov s cieľom lepšie pochopiť iné podobné prípady, avšak väčšinou bez zasahovania do prípadu.

Kazuistika a prípadová štúdia:

- Komplexná analýza na základe dostupných materiálov
- Orientácia na problém
- Hľadanie optimálneho riešenia
- Odlišnosti sú cieľ a čas použitia výsledkov

Metodológ Creswell (1998) definoval kvalitatívny výskum takto: Kvalitatívny výskum je proces hľadania porozumení založený na rôznych metodologických tradíciách, skúmanie daného sociálneho alebo ľudského problému. Výskumník si vytvára komplexný, holistický obraz, analyzuje rôzne typy textu, informuje o názoroch účastníkov výskumu a prevedie skúmanie v prirodzených podmienkach. Kvalitatívny výskumník si vyberie tému, určí základné výskumné otázky.

Základné prístupy kvalitatívneho výskumu

Prípadová štúdia

Prípadová štúdia sa zameriava na podrobný popis a rozbor jedného alebo niekoľkých málo prípadov. Táto metóda je obľúbená najmä pre schopnosť poskytnúť intenzívny pohľad na vybraný spoločenský fenomén.

Etnografický prístup

Je to popis kultúry, skupiny ľudí. Kultúru chápeme ako spoločné postoje, hodnoty, normy, ale aj jazyk.

Zakotvená teória – výskum smeruje k návrhu určitej teórie pomocou rôznych dát.

Fenomenologický výskum kladie dôraz na porozumenie, môže to prebiehať aj formou rozhovorov.

Biografický výskum – typ prípadovej štúdie.

Naratívny výskum – môže prebiehať aj formou analýzy naratívneho interview

Prípadová štúdia

Má pomerne širokú škálu definícií, ktorých podstatou je skúmanie vopred určeného javu v rámci reálneho kontextu. Kým v štatistickom skúmaní zhromažďujeme relatívne obmedzený počet dát od mnohých jedincov, v prípadovej štúdií zbierame veľké množstvo dát od jedného alebo len od niekoľkých osôb. Ide o to, aby sme zachytávali zložitosť prípadu. Na konci skúmania je možné výsledky porovnávať s inými prípadmi. Podľa sledovaných prípadov rozlišujeme:

Osobná prípadová štúdia – podrobný výskum určitého aspektu u jednej osoby. Skúmajú možné príčiny, determinanty, procesy, atď.

Štúdia komunity – skúmame jednu alebo viac komunit v meste, a iné.

Štúdium sociálnych skupín – je výskum malých, komunikujúcich skupín, napr. rodina.

Štúdium organizácií a inštitúcií – skúmame firmy, školy, organizácie s rôznym cieľom – hľadáme lepšie vzorce správania sa, evaluácie, skúmame procesy zmien počas adaptácie.

Skúmanie udalostí, rolí a vzťahov – napr. skúmanie interakcie učiteľ – žiak, konflikt rolí, stereotypov, adaptácie.

Výskum pomocou prípadovej štúdie sa skladá:

- Určenie výskumnej otázky
- Výber prípadu, určenie metód zberu údajov, analýza dát
- Príprava zberu dát
- Zber dát
- Analýza a interpretácia dát
- Príprava záverečnej správy

Prípadová by mala mať nasledovnú štruktúru:

ZÁKLADNÉ INICIÁLY. Meno a priezvisko, dátum narodenia, vek, pohlavie (klienta, pacienta, respondenta...) s rešpektovaním ochrany osobných údajov.

ANAMNÉZA. Doplňuje sa údajmi, ktoré sú získané počas rozhovoru s klientom. V anamnestickéj časti sú zastúpené aj údaje o rodine, sociálnej situácii, záľubách, vzťahoch, somatickom zdraví, dôležité údaje podľa okolností usporiadané chronologicky, a pod. Všetky mimoriadne okolnosti alebo rarity by mali byť jasne určené.

AKTUÁLNY STAV. Vlastný opis súčasného nepriaznivého stavu so všetkými sledovanými faktografickými ukazovateľmi. Metódy získania údajov: rozhovor, testy, štúdium dokumentácie, pozorovanie, fotografie, videonahrávky, a pod.

ANALÝZA PRÍPADU. Stanovenie diagnózy. Argumentácia s vybranou metodikou t. j. stanovenými kategóriami, ktoré budeme sledovať. Ďalej interpretácia súvislostí medzi

zistenými údajmi a ich analýza, pri ktorej sa opierame o poznatky z rôznych interdisciplinárnych vedeckých disciplín.

NÁVRH INTERVENCIE. Spôsoby, metódy, prostriedky, ktorými budeme eliminovať nepriaznivé prejavy alebo vzniknutý nepriaznivý stav. Plánovanie intervencie. Záznamy z priebehu intervencie. Spolupráca s inými odbornými inštitúciami.

KATAMNÉZA. V praxi znamená sledovanie priebehu postihnutia od doby skončenia nápravy až do stanoveného obdobia. Robí sa u osôb, u ktorých sa predpokladá recidíva, alebo pri porovnávaní výsledkov použitých metód na rôzne dlhú dobu po skončení liečenia alebo nápravy.

ZÁVER/Y/. Dôležité poznatky o vzniku (udržiavaní, ovplyvniteľnosti,...) problému, o dosiahnutých zmenách, účinných faktoroch, účinnosti zvolených postupov, úvahy nad inými alternatívami, atď. Táto časť by mala byť stručná a zahŕňajúca akékoľvek ďalšie odporúčania alebo nové smery vo výskume, ktoré vyšli najavo v dôsledku prípadu, správy..

Dôležitou informáciou pre študenta je aj rozlišovanie termínov case-study a casehistory. Casehistory je súborná správa obsahujúca dôležité údaje o jednotlivcovi (o jeho súčasnom stave, o okolnostiach ovplyvňujúcich tento stav a pod.). Casehistory opisuje vývoj určitého prípadu, procesu, javu.

Pri prípadovej štúdií (case study) je študent nútený myslieť v súvislostiach, vyhodnocovať fakty, posudzovať javy, plánovať ďalší rozvoj a navrhovať riešenie. Prípad jednotlivca môže byť kazuisticky spracovaný, v niektorom z troch typov kazuistík:

- ⇒ opis histórie prípadu (casehistory) – týka sa osobných údajov o vývine a živote jednotlivca, radenie informácií je zväčša chronologické, súvislé a ucelené. Špecifickým variantom tohto typu je tzv. životný príbeh, životná história (lifestory, lifehistory);
- ⇒ štúdium a rozbor prípadu (case study) – je vlastnou analýzou a vlastným spracovaním prípadu, kde okrem funkcionálnych vzťahov z opisu sú relevantné aj determinačné vzťahy a kauzálne súvislosti, hypotézy, závery;
- ⇒ komplexná kazuistika obsahuje aj opis histórie aj štúdium a rozbor prípadu v súvislostiach (Šebstová, Daniš 2015).

Záver

Všetky výskumy aj prieskumy musia vychádzať z teórie, kde je potrebná aj praktická zručnosť. Veľa závisí od materiálov zahrnutých do štúdia, na akej úrovni si študent osvojí teóriu aby úspešne zvládol túto etapu štúdia. V súčasnej dobe sa javí, že na našich vysokých školách k tomu nie sú vytvorené podmienky.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BHATTACHERJEE, A. 2015. *Socialscience Research Principles Methods and Practices*. USF. Tampa Library Open Acces Collections 2012. www.scholarcommons.usf.edu/oa-textbooks/3. 2015

CRESWELL, J. W. 1998. *Qualitative inquiry and research desing: Choosinamon five traditions*. Thousand Oals: Sage Publications, 1998

STRAUSS, A. L., CORBIN, J. *Basics of qualitative research*. London. Sage. 1990

ONDREJKOVIČ, P. 2017. *Kapitoly z metodológie výskumu v sociálnych vedách*. Vydavateľstvo Client Service. Levice 2017. ISBN 978-80-972661-0-3

PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. 1996. *Velký sociologický slovník I., II.*, Praha. Vydavateľstvo: Karolínium. ISBN 80-7184-164-1 (1. zväzok).

ŠEBESTOVÁ, P., a M. DANIŠ. 2015. *Vademékum študenta vysokej školy*. Sládkovičovo, VŠD. 2015. 104 s. ISBN 2015978-80-8167033-6